

Edip Cansever'in "Medüza" Şiirine Varoluşçu Bir Bakış

Mustafa KARABULUT*

ÖZ

Türk şiirinde İkinci Yeni Hareketi'nin önemli isimlerinden Edip Cansever, önceleri Garip şiirinin etkisinde olup Yerçekimli Karanfil adlı eseriyle İkinci Yeni'ye katılır. Medüza imge yüklü bir şiir olup şairin mitolojiden faydalanarak kaleme aldığı bir şiirdir. Bu şiirde varoluşçu felsefenin bakış açısı hakimdir. Bu akımda bireyselliğe önem verilir ve kişinin varoluş meselesi üzerinde durulur. Şair bu şiirde, topluma yabancılaşan, tedirgin insanın bunalımını anlatır. Medüza'daki varoluşçu unsurların başlıcaları şunlardır: Hayat eser birliği, bireyselleşme olgusu, teşhis etme, objektiflik ile sübjektifliğin birleştirilmesi, hissiyat ve hislerle doğrulama. Medüza'da ağırlıkta olan unsur ise bireyin dışlanmışlık duygusunu, yalnızlığını yenerek bireyselliğini kazanma izleğidir.

Anahtar Kelimeler: Edip Cansever, İkinci Yeni Hareketi, Medüza, imge, varoluşçuluk.

ABSTRACT

An Existentialist Look at Edip Cansever's Poem, *Medüza*

As the second important name in the Second New Movement in Turkish poetry, Edip Cansever was first influenced by the Garip tradition, and then joined in the Second New Movement with his poem *Yerçekimli Karanfil*. His *Medüza* was a poem filled up with images written with the benefit of mythology. This poem is dominated by the existentialist philosophy. Individualism and individual existence are important in existentialism. The poet tells the crises of the individual who has alienated to society in this poem. The existential aspects of *Medüza* are as follows: The unity of life with the work, individualization, identification, the combination of subjectivity with objectivity, feeling and verification with emotion. The dominant factor in *Medüza* is the vision of man to win the loneliness and exclusivity and to gain his individuality.

Key Words: Edip Cansever, Second New Movement, *Medüza*, image, existentialism.

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: mkarabulut@posta.adiyaman.edu.tr

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri yeni arayışların şiiridir. Bu dönem, gerek şiir hareketleri gerekse şairleriyle Türk edebiyatı tarihinde derin izler bırakır. Geniş bir şiir dünyasına sahip olması bakımından Türk milletinin estetik zevkini şiir aracılığıyla da verme imkanına sahiptir. Türk şiir dünyası bu dönemde yapı ve izlek bakımından önemli değişimler gösterir.

Edebiyat tarihçilerinin üzerinde mutabık oldukları bir husus, cumhuriyet dönemi şiirimizin üç gelenekten beslendiğidir: Batı şiiri, divan şiiri, halk şiiri. Batı edebiyatından başta Fransız şiiri olmak üzere, İngiliz ve Amerikan şiirleri Türk şiirini etkilemiştir. Baudeleaire'den Valery'ye kadar birçok Fransız şairi Türk şairlerini etkiler. Yahya Kemal'in parnaslardan, Ahmet Haşim'in simbolistlerden önemli ölçüde etkilendikleri bilinen gerçeklerdir. Ayrıca Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sezai Karakoç, Cahit Sıtkı Tarancı, Cemal Süreya bu konuda akla gelen isimlerden birkaçıdır.

Divan şiiri her ne kadar dönemini tamamlasa da birçok şairin kaynak olarak kullandığı bir hazine olarak beklemektedir. Cumhuriyet dönemi şairleri de çok zaman bu gelenekten yararlanmışlardır. Yahya Kemal poetikasını kurarken, divan şiirinin estetiğini ve zenginliğini kullanan şairlerin başında gelir. Ayrıca, Behçet Necatigil, Attila İlhan, Edip Cansever, Hilmi Yavuz ve yine birçok şair bu gelenekten yararlanmışlardır.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında halk şiiri geleneği önemli yer tutar. Bu geleneğin son büyük temsilcisi Âşık Veysel'dir. Garip şiirine kadar önemli bir kaynak olarak görülen halk şiiri geleneğini, Garipçiler benimsememiştir. "Ancak bir süre sonra Orhan Veli Kanık'ın 'Yol Türküleri'ni yazması, bu kaynaktan vazgeçmenin kolay olmadığını açıkça göstermektedir." (Enginün 2001: 22). Halk şiir geleneği etkisini birçok şair üzerinde göstermeye devam etmektedir.

Bu yazımızda cumhuriyet dönemi Türk şiirinde haklı bir yere sahip olan Edip Cansever'in Medüza şiirini varoluşçu bakış açısı ışığında incelemeye çalıştık ve izlenecek yöntem için ağırlıkta olarak Ali İhsan Kolcu'nun *Edebiyat Kuramları*¹ adlı eserinden yararlandık. Yazımız dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde Edip Cansever hakkında kısa bilgi verdik. İkinci bölümde Cansever'in ait olduğu İkinci Yeni Hareketini anlattık. Üçüncü bölümde varoluşçuluk akımı hakkında açıklamalarda bulduktan sonra, son bölümde ise Medüza şiirini varoluşçu açıdan tahlil etmeye çalıştık.

1 Ali İhsan Kolcu, *Edebiyat Kuramları*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, 2010

2. Şiirde Bir Kuyumcu Hassasiyeti: Edip Cansever

Edip Cansever (İstanbul, 8 Ağustos 1928 - İstanbul, 28 Mayıs 1986) Türk şiirinde İkinci Yeni topluluğunun önemli sanatçılarından biridir. Şiirlerinde toplum kuralları içinde bunalmış bireyi başarıyla anlatır. Zengin imge kullanımı ve dramatik şiirdeki ustalığıyla şiir dünyamızda önemli bir yere sahiptir. "İkinci Yeni'nin kuyumcu şairi" (Korkmaz 2009: 290) olarak tanınan şair, şiir sanatını bir tutku olarak görmüş ve dizelerini bu yolda yazmıştır.

İlk dönem şiirlerinde Garip şiirinin etkisinde kalan şair, 1957'de yayımladığı *Yerçekimli Karanfil* adlı şiir kitabıyla şiirinde önemli değişim gösterir ve İkinci Yeni çizgisine yönelir. Toplum-birey, birey-toplum ilişkisini ele alır. "Dönemin gözde akımı varoluşçuluğu benimser." (Kolcu 2009: 411). *Umutsuzlar Parkı* (1958) adlı eseri onun bu dönemdeki varoluşçu ve nihilist şiir anlayışıyla kaleme alınmıştır. Bireyin yalnızlığı ve hayat karşısındaki travmaları bu dönem şiirinin asıl izleğidir.

Mehmet Kaplan, Edip Cansever'in "daima yeni görünmeye çalışan" (Kaplan 1990: 272) bir şair olduğunu ifade eder. II.Yeni şiirinin önderlerinden biri olan Edip Cansever, daha sonra yazdığı *Tragedyalar* kitabıyla farklı bir şiir anlayışı sergilemeye başlar. "Dizenin işlevini yitirdiğini söylediği dönemdir bu. Şiiri nesrin imkanlarına doğru açılır." (Kolcu 2009: 411). Batılı akımlardan ve mitolojiden çokça yararlanan şair, yoğun bir imge dünyasıyla şiirini vücuda getirmiştir.

3. İmgenin Zirveye Çıkışı ve İkinci Yeni

"İkinci Yeni" hareketi, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan ve kapalı, anlaşılması güç bir dili olan bir şiir akımıdır. "II.Yeni'nin bir manifestosu yoktur. Dolayısıyla bu hareketin prensipleri sonradan hem şiirler yayımlandıkça hem de şiir üzerine yazılar ve pek çoğu tartışmaların ürünü olan makaleler neşredildikten sonra belirmeye başlamıştır." (Kolcu 2009: 55). Estetik ve yapısal unsurları şiir dışına itmeyi amaçlayan Garip akımının şiir anlayışına tepki olarak doğmuştur. "Garip'in sonu, İkinci Yeni'nin başlangıcı anlamına gelir." (Akkanat 2002: 64). Garip şiir anlayışına katılmayan bu hareketin sanatçıları, şiirin her unsurunda değişime gitmişlerdir. "II. Yeni, Garip'in tam tersi bir noktadan hareket eder." (Özkırımlı 1983:150). II.Yeniciler Garipçilerin karşı çıktıkları unsurları şiirde kullanmışlardır. "Halk kültürüne genelde karşı olan şair, dikkatini büyük şehrin kalabalığında kaybolmuş, yalnız insana çevirmiştir." (Enginün 2001: 108).

İkinci Yeni şiirinin en önemli hususiyetlerinden olan çağrışım gücü yüksek sözcükleri kullanma ve imgeye önem verme, edebiyatımızda yeni bir nesli ortaya çıkarır. Attila İlhan bu yeni anlayışı, "özcü ve imgeci" (İlhan 1996: 245) olarak niteler. Bu hareketin kuramcısı ve isim babası Muzaffer İlhan

Erdost'tur. "İkinci Yeni ismini Muzaffer Erdost 1956 yılındaki *Pazar Postası* dergisinde ilk kez kullanır." (Korkmaz 2009: 284). Asım Bezirci dönemin siyasi ve sosyal durumundan yola çıkarak bu hareket için, "baskı ve bunalım şiiri" (Bezirci 1986: 56) demiştir.

Bu şiir hareketi, yeni bir şiir arayışı olarak edebiyat dünyamızdaki yerini almıştır. Yeni bir biçim ve öz arayışının bir sonucu olarak sözcüğün anlam sınırları zorlanmıştır. Muzaffer Erdost bu husus için, "sözcük ve söz arasındaki alışlagelmiş dengeyi sözcük çıkarına bozulması olarak ortaya çıkmıştır İkinci Yeni." (Erdost 1997: 76) demiştir.

İkinci Yeni hareketi, sürrealizm, dadaizm ve lettrizm akımlarından etkilenmiştir. Geleneksel şiirin kalıpları dışına çıkan bu yeni şiir anlayışı, şiirin anlam, vezin, kafiye ve nazım şekillerinde yaptıkları değişikliklerle Türk şiirine bir çeşni getirmiştir.

4. Kimlik Arayışı ve Varoluşçuluk

Varoluşçuluk (existansialisme), 1945-1960 yılları arasında yoğun olarak yaşanan bir felsefe, sanat ve edebiyat akımıdır. "Waille'e göre bir bunalım, Banfi'ye göre kötümserlik, Mounier'ye göre umutsuzluk, Hamelin'e göre bunaltı, Lukacs'a göre idealizm, Benda'ya göre akıldışıçılık ve Foulquié'ye göre saçma (absurd) felsefesidir." (Kolcu 2010: 225). Bu akımda çevresiyle ve hayatla maddi ve manevi bağları zayıflayan ve kopma noktasına kadar gelen insan tipolojisi karşımıza çıkar. Aslında bu durum insanoğlunun yaratılışına ve yapısına uygun değildir. Onun yapması gereken maddi ve manevi dünyasını değiştirmek, güzelleştirmektir.

Modern toplumun insanoğluna biçtiği hayatın önemli bir özelliği de bireyi nesneleştirmesidir. Varoluşçuluk buna karşıdır ve bireyin kişiliğini kurması ve korumasını ister. "Modern insan bir devlet hastanesinin doğum kliniğinde dünyaya geliyor, oradan yuvaya, yuvadan okula, sonra da bir fabrika ya da büroya geçiyor. Modern insan artık kendi yaşamını sürdürmüyor, ölümü bile kendinin değil çoğu kez." (Akarsu 1979: 110-111).

Ferdin özlemlerini, duygularını, hayallerini yutan ve hayatını kaosa sürükleyen kent yaşamı, şiir sanatında bunaltı, trajedi, intihar, ölüm vb. izleklerle görülür. Ramazan Korkmaz bu hususu şöyle tanımlar: "Kent iki yönlü bir dışlanmışlığın bunaltı kaynağı haline gelen simgesidir." (2002: 204). Kalabalıklaşan kentte ferdin kimliğini yitirişi izleği Cahit Sıtkı Tarancı, Necip Fazıl Kısakürek vb. Cumhuriyet dönemi Türk şairlerinde sıkça işlenir.

Bu felsefi anlayışta bireyi boyutsuzlaştıran ve silen yaşam tarzlarına başkaldırı söz konusudur. Bu bakımdan birey, nesneleşen değil özne olan, kendisini gerçekleştiren yani 'varolan' konumunda olmalıdır. Burada ayrıca, devlet ve toplum kurallarının bireyin kendini gerçekleştirmesine izin

vermeyişi ve bireyi silikleştirdiği düşüncesi ön plana çıkar. Bu felsefenin başkaldırı izleşini Albert Camus'da çokça görmekteyiz. Jaspers ise bireyin devlet tarafından yalıtılmasına, sömürülmesine karşıdır.

Fransız varoluşçuluğunun önemli isimlerinden Jean Paul Sartre (1905-1980), Heidegger'in Tanrı'yı inkar eden felsefesini benimsemiştir. Sartre, kişi kendisini nasıl kurarsa öyle olacağını ifade eder. Jaspers ve onun etkisinde kalan Gabriel Marcel (1889-1973) dini de bu akımın içine almışlardır. Bu felsefi öğretinin öncülerinden Pascal ve Kierkegard'ın Hristiyanlığa bağlılıkları onları Sartre'in varoluşçuluğundan ayırır. Sartre, varoluşçuluğu bir "hiçleme" olarak görür ve gerçek anlamda bireyin varoluşunu hedefler.

Varoluşçulukta önce bireyin varoluşu vardır, yani insanın varoluşunu somut gerçekçilikle ele alır. Bu akım, "soyut kavramlardan uzakta duran öz (cevher) ile ilgilenmeyen, var olan şeyle ilgilenen bir felsefe akımıdır." (Kolcu 2010: 226). Bu felsefi öğretilerde, İnsanın varoluşunu gerçekleştirmesi, hiçlik karşısında bireyin varoluşu, toplumda kaybolan, kaybolan insanın kendini bulması, özgürlüğüne kavuşması kısaca kendi olması amaçlanır. Sadece çağdaş insanın çıkmazlarını değil, ölüm, hiçlik, kader vb. hususlarda da insanoğlunun sorunlarını ele alır.

Jean Paul Sartre'in, insanın kendisinde var olan cevherden, özden önce geldiğine dair sözleri varoluşçuluk felsefi öğretisinin temel prensibini oluşturur. "İnsanoğlu ilkin vardır, sonra şu ya da budur. Kısacası insanoğlu kendi özünü eliyle yaratmak zorundadır; kişiliğini dünya sahnesine atılarak, acı çekerek, kavga ederek yavaş yavaş belirler ve tanımlama sonuna dek açıktır; insanoğlu ölmeden, insanlık yok olmadan ne oldukları söylenemez." (Sartre 1981: 322).

5. İmge Yüklü Bir Şiir: Medüza

Medüza² adlı şiir, birbirini bütünleyen ve her biri beşer dizeden olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İnsanın kendi kendini gerçekleştirmesi imgesel boyutta verilmiştir. Şair, şiirin adı ile izleksel yapısı arasında paralellik kurmuştur. Bu şiirdeki imge dünyası oldukça geniştir.

İmge için Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde (2005) şu anlamlar verilmiştir: 1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya. 2. Genel görünüş, izlenim, imaj. 3. psikol. Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj. 4. psikol. Duyularla alınan bir uyarın söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj. İmge (image), Latince imago sözcüğünden gelmekte olup taklit,

2 Medüza adlı şiir Edip Cansever'in *Sonrası Kalır - I* kitabından alınmıştır. (Bkz. Edip Cansever, *Sonrası Kalır - I*, s.228, YKY, İstanbul, 2008)

öykünme, kopya anlamlarına gelmektedir. Zamanla anlam genişlemesiyle, “bireyin zihninde beliren bir resim, bir kavram, bir fikir, bir izlenim gibi anlamlar kazanmıştır.” (Salman 2004: 65).

Dinleyici ve okuyucunun zihninde oluşturulan duygu ve görüntüler imgedir. Görünen bir varlığı görüldüğü biçiminden farklı algılama yeni bir görüntü oluşturmaz. “İmge, dilin açık ve kesin tanımlama, adlandırma, gösterme ve belirtme özelliğinden öte benzerlikler ve çağrışımlar yoluyla duygu, düşünce, hayal ve heyecanlarımızı karşılayacak şekilde ifade imkanlarının genişlemesini sağlar.” (Çetin 2006: 84).

Bu bölümde Medüza şiirindeki imge dünyasına bakacağız.

I.Bölüm:

Derin, sessiz, iyi böylece

Güz, ölülerini bırakan kuşlar

Yer kalmadı acıya ülkemizde

Derin, sessiz, iyi böylece

Gün ortası alacakaranlık bakışlar.

İlk bölümde derin, sessiz bir boşluğa bırakılmış bir insanın şaşkınlığı ve çaresizliği verilir. “Böylece” ifadesi bireysel derinleşmeyi sağlayacak olan sükunetten oluşan duruma olumlu bir yaklaşımdır. Aslında yalnızlığın insanı mutlu etmesi düşünülemez. Yalnızlaşan kişinin psikolojik yapısının normalin dışına çıkması kaçınılmazdır. Sartre, bireyin şaşkınlığının, iç sıkıntısının sorumlusu olarak yine bireyi görür.

Yalnızlıktan veya acı çekmekten zevk almanın birtakım patolojik sebepleri olabilir. İnsanın kompleks yapısı, psikolojik tahlillere gerek duyar. İnsanın dünyasındaki karmaşıklık, edebî esere de yansır. “Edebî eserin karmaşıklığı, aşkınlığı ve tanımlanmazlığı, onun psikolojik ögesinden, yani doğrudan insan ruhuna bağlı olduğundan kaynaklanmaktadır.” (Emre 2006: 267). Jean Paul Sartre, ‘Bulantı’ adlı eserinde dünyanın ve insanın varoluşunu sadece, “Boş, saçma değil, aynı zamanda yumuşak, yapışkan, her şeyi bozan, yoğun pelte gibi bir şey.” (Sarı 2008: 62) olarak anlatır.

Varoluşçu düşüncede insan dünyaya bırakılmış, terk edilmiş olarak düşünülür. Dünyaya bırakılan insanoğlu henüz yolun başındadır. Belli bir süreçten sonra kesin olan sona, yani ölüme gidecektir. Yolun sonunun ölüm olduğunu bilen insanoğlu çaresizdir. Dünyaya tek başına bırakılmış olan insan, varlığını, özünü kendisi oluşturacaktır.

“Gün ortası alacakaranlık bakışlar” dizesi bu bırakılmışlığın en güzel imgesel (imaj) anlatımıdır. Alacakaranlık ifadesi, oluşum sürecinin devam ettiğini belirtir. Bu söz ile insanın iç sıkıntıları da verilmek istenir. Şair, kişinin dünyayı kötümser gören ruh halini belirtmek için gün ortasında

bakışların alacakaranlık olduğunu söylemektedir. Hayatı ve tabiatı kötümser olarak algılayan insanoğlu, çevresiyle iletişim kuramaz.

Kişioğlunun varoluş sorununa büyük ilgi göstermek bu felsefi anlayışın en önemli özelliklerindedir. Bireyleşemeyen insanoğlu adeta yeryüzüne atılmıştır. "Orta" sözcüğü çaresizlik ve atılmışlık anlamında kullanılmıştır. İkinci mısradaki geçen, "bırakılmış ölümler" ve "güz" sözleri, kendi varlığını kuramamış, kendini gerçekleştirememiş, kendi gerçeğine yabancılaşmış kişilerin ruh halini verir. Ölü ve ölüm kavramları, insan trajedisinin son safhasını ifade eden imaj dünyasındandır.

"Kuşlar" ifadesi ile sınırlılık ve geçicilik anlatılmak istenmiştir. İnsanın hayatı adeta kısa süren bir uçuştur. Bu imge, insanın kısa ömrünü anlatmaktadır. Her kuş kendi uçuşundan sorumludur, kişi de kendi benliğini ortaya koymak zorundadır. İnsanlar arasındaki ilişkiler gittikçe boyutsuzlaşmaktadır.

Birinci bölümde bir var oluştan bahsedilir. Bu var oluşu gerçekleştirmek kolay değildir. Büyük bir çaba istemektedir. Varoluşçuluğun temel özelliklerinden birisi, insanın cevherden önce gelen bir varlık olduğudur. Sartre'in bu anlayışı varoluşçuluğun temel ilkesidir. Buna göre önemli olan, insanın varlığını idrak edebilmesidir. "Derin, sessiz, iyi böylece" dizesinin iki defa tekrar edilmesi, şairin bu idrak ediş düşüncesine yaklaştığını ifade eder. Varoluşçulukta var olan yani insan esas alınır. Edip Cansever bu şiirde insanın varoluşunu gerçekleştirmesi gerektiğine işaret eder.

II. Bölüm,

Bir buluşma yeridir şimdi hüznlerimiz
Biz o renksiz, o yalnız, o sürgün medüzalar
Asar söylediklerimizi çeker gideriz
Ülkemiz, toprağımız, her şeyimiz
Kıyısında camların bozbulanık rakılar.

Bu bölümde çağımız insanının yalnızlaşmasına, çaresizliğine göndermeler yapar. Bu kısımdaki "renksiz", "yalnız" ve "sürgün" ifadeleri trajik yapıyı ortaya koyar. Hayatın anlamsızlaşması kişiyi umutsuzluğa ve bunalıma iter. Bireyin umutsuzluğu ve yalnızlığı şairin şiirinin ana izleklerinden olduğu gibi, bu şiire de hâkim temalardır.

Medüza ifadesi mitolojik bir imgedir. Medüza, Yunan mitolojisinde saçları yılanan, bakışları korkunç üç kız kardeşten biridir. Bu ifritler uğursuzluk sembolüdür. Bu kızların gözlerine bakanlar taş kesilirler. Bu üç kız kardeş Gorgolar denir. Gorgoların en azılısı Medüza'dır. "Perseus kafasını kesince akan kanından Pegasos'la Khrysaor doğar." (Erhat 1989: 219). Bunların ot bitmeyen, çorak ülkeleri vardır ve sadece kan içmekten zevk alırlar. Bunlar aslında bir günah gecesinin ürünleridir. Bunlar insanın unuttuğu, yok farz

ettiği veya etmeye çalıştığı gerçeklerinin geri dönerek kendisinden intikam almasını simgeler. İnsan hayatındaki bütün değerleri silerek yaşamını dayanılmaz bir hale getirir.

Ülkemiz, toprağımız sözleri renksiz, kimsesiz ve sürgün Medüzaların ülkesine benzer. Böylece insan, yozlaşır ve kısırlaşır. Teknolojik gelişme ve değişmeler insanı zamanla birer Medüza haline getirir. Çünkü Medüzalar dışlanmışlığı, yozlaşmışlığı, kuşatılmışlık ve sürgün oluşu simgeler. Bu kuşatılmışlık , son dizede geçen “kıyısında camların bozbulanık rakılar” ifadesinde daha da belirginleşir.

III. Bölüm

Çizeriz yeryüzünü kaygısız ayaklarla
Yüzümüzdür bir yağmur ağırlığına düşer
Sonra pek anlamadan içkiler ne çabuk biter
Ne kadar konuşursak o kadar bir sessizlik olur
Adımızı sorarız birine, o bize adını söyler.

Bireysel yabancılaşma üçüncü bölümde en üst seviyeye ulaşır. “Çizeriz yeryüzünü kaygısız ayaklarla” dizesi, kişinin hayatının sınırlandırıldığını ifade eder. Dar bir mekana sıkıştırılmış olan insan, bunalım ve sıkıntıyı derinden hisseder. İnsanlığın bunaltı psikozuna dönüşmesi modern toplumun temel problemlerinden biridir. Varoluşçular, bunaltının ne olduğu konusunda, “İnsanlık bunaltıdır.” (Kolcu 2010: 238) derler. Bu hususu şöyle ifade edebiliriz: “Bağlanan ve yalnızca olmak istediği kimseyi değil, bir yasa koyucu olarak bütün insanlığı seçen kişi, o derin ve tümel (küllî) sorumluluk duygusundan kurtulamaz.” (Sartre 1985: 67). 20. yüzyılın yıkıcılığı, bunalımı ve yalıtıcılığı insanın benliğini bulma girişimlerini engellemiştir.

Bunaltı bütün insanlığı tehdit ederek çağın en önemli problemlerinden biri olmuştur. Medüza’da modern insanın trajedisini görmekteyiz. Kent hayatının hızlılığı, karmaşası ve oluşturduğu travma, kişinin benliğini oluşturmasını zorlaştırır. Acısı ve korkusu artan modern insan artık trajik bir varlık haline dönüşür. “Modern insan, metanın dıştan, içtepilerin içten tehdit ettiği, kendi gerçekliğini gözden kaçırarak trajik bir kadere mahkum olmuştur.” (Özcan 2007: 14). Modern insanın trajedisi Medüza şiirinin önemli bir izleğidir.

“Yağmur” sözü, insanın arınma isteğine yönelik olarak şiire alınmıştır. Dünyada kire, günaha bulaşan insan, bu durumdan kurtulmak ister. “Yüzümüz” ifadesi insan ilişkilerindeki bozulmayı ve insanın çıkmazını ifade eder. Son dizede geçen, “Adımızı sorarız birine, o bize adını söyler” sözleri bireysel yabancılaşma izleğini verir.

6. Medüza'da Varoluşçu Unsurlar

Bir edebî eserin varoluşçu açıdan incelenmesi için o metnin anahtarının mevcut olması gerekir. Şimdi Medüza'daki varoluşçu anahtarlara bakalım:

6.1. Hayat Eser Birliği: Edebî eserin varoluşçu açıdan incelenmesinde eser-yazar birliği ilk aşamadır. "Eserle yazarın hayatının birleştirilmesinin amacı metinde geçen olayların asıl sebebinin bulunmasına yöneliktir." (Kolcu 2010: 234). Burada, incelenen yazarın biyografisi olabileceği gibi araştırmacının hayatı da yer alabilir. Edebî eserlerde sanatçının açığa vurmadığı, bastırıldığı istekleri yer alabilir. Bunlar genellikle gizli olarak metinde saklıdır. Bu sebeple sanat eserine "yazarın bilinçaltında kalmış isteklerinin, korkularının vb. sembollerini taşıyan bir belge gibi bakabiliriz." (Moran 1999: 152). Medüza'da şairin eserinin izleğini hayat üzerine kurmuştur. Modern hayatın ağırlığı altında ezilen, bunalıma giren insanın kimliğini arama kendisini bulma macerası anlatılmıştır.

6.2. Bireyselleşme Olgusu: Bu akımda varlığın kendine bir öz inşa etmesi istenir. Edip Cansever'in Medüza adlı şiiri, varoluşçuluğun en önemli izleği olan bireyin kendisini gerçekleştirme üzerine kurgulanmıştır. İnsan var olandır ve hayatın ve evrenin acımasızlığı ve kurallarıyla çatışarak kendini var etmelidir. Kişi, kendine bir öz inşa etmelidir. İnsanoğlu bunalımdan kurtulmak ve evrendeki atılmışlık ve hiçlik duygusunu yenebilmek için başkaldırıyla özgürlüğüne kavuşmalıdır. Varoluşçulukta insanın sınırsız özgürlüğe sahip olması gerektiği anlatılır. Böylece kişi kendine biçilmiş olan kötü yazgıyı değiştirip bireyselleşecektir.

6.3. Teşhis Etme: Edebî eserdeki düşüncenin özünü yakalamayı amaçlayan bu husus, araştırmacının kendisini eserdeki kahramanla özdeşleştirmesidir. Metindeki kahramanla aynileşmek isteyen araştırmacı, "birey üzerinden kendi ruhunun serüvenlerini dile getirebilir." (Kolcu 2010: 235). "Adımızı sorarız birine, o bize adını söyler." dizesinde inceleyicinin kendisini "biri"nin yerine koyması söz konusu olmaktadır. Ayrıca, "hüzünlerimiz, biz, söylediklerimizi, çeker gideriz, ülkemiz, toprağımız, her şeyimiz" vb. ifadelerde inceleyici de kendisini bu gruba dahil eder.

6.4. Objektiflik ile Sübjektifliğin Birleştirilmesi: Varoluşçu inceleme yönteminde nesne ile öznenin arasında güçlü bir etkileşim olmalıdır. Buna objektiflik ile sübjektifliğin birleştirilmesi denir. "Objenin sujeleşmesi ya da nesnenin özneleşmesi varoluşun kodlarını çözmeye yarar." (Kolcu 2010: 235). Edip Cansever'in Medüza şiirini anlatırken yaptığı gibi biz de bu metni incelerken nesne ile etkileşime, birleşime girmeye çalıştık. Kendimizi Medüzalaşan kişilerin yerine koymaya gayret ettik.

6.5. Hissiyat ve Hislerle Doğrulama: Edebî metinlerde hissiyat ve

hislerle doğrulama diğer bilimlerden daha ön plana çıkar. Bu husus edebi metinlerdeki yazar-eser-okuyucu üçgeninin bütünlük göstermesi bakımından önemlidir. Olayların ve durumların hisle kavranılması ve doğrulanması, subjektif histen bilimsel doğruluğa gidişte büyük önem gösterir. “Bu aşamada metnin anlamını hissetmekle birlikte onu doğrulayacak objektifliği ve soğukkanlılığı korumaya gayret edilmelidir.” (Kolcu 2010: 242). Hissiyat insan gibi sürekli var olan bir konumdadır. Heidegger’e göre hissiyat bir varoluştur. Bu şiirde, anlatıcı “ben”, atılmışlığın, yalnızlığın, ötekileşmenin hissiyatla verildiğini görmekteyiz.

Sonuç

Medüza, varoluşçuluk felsefi anlayışı içinde, yeryüzüne âdeta atılmış olan insanın kendi benliğini kurması izleği üzerine kurulmuş bir şiirdir. Şiir, insan-evren, insan-toplum ilişkisi üzerine kurgulanmıştır. İnsana her şeyden çok değer veren, ona sınırsız özgürlük alanı tanıyan bu akımda kişinin varoluşunun farkında olması istenir. Edip Cansever, modern hayat içerisinde kişinin yeryüzündeki bunaltısını, yalnızlığını karamsar bir tablo içinde anlatır. Varoluşçuluk akımına göre kişideki iç sıkıntısının sebebi, hiçlik, saçma, bulantı ve tiksindir. Medüza imgesi hayata karamsar bakan, umutsuz, bunalımlı insan tipolojisini temsil eder. Kendisine ve dünyaya yabancılaşan insanoğlu, varoluşu için sürekli mücadele içerisinde. Kişi, bu mücadeleyi kazanıp yalnızlığını ortadan kaldırmak, ülkesini ışığa kavuşturmak zorundadır. İnsanoğlu, varlığını ortaya koyduğu zaman kirlilikten, günahlardan ve Medüzalaşmaktan kurtulacaktır.

Kaynaklar

- Akarsu, Bedia (1979), *Çağdaş Felsefe*, MEB. Yayınları, İstanbul.
- Bezirci, Asım (1986), *İkinci Yeni Olayı*, Su Yayınları, İstanbul.
- Cansever, Edip (2008), *Sonrası Kalır - I*, YKY, İstanbul.
- Çetin, Nurullah (2006), *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınevi, Ankara.
- Emre, İsmet (2006), *Edebiyat ve Psikoloji*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Enginün, İnci (2001), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Erdost, Muzaffer (1997), *İkinci Yeni Yazıları*, Onur Yayınları, Ankara.
- Erhat, Azra (1989), *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- İlhan, Attila (1996), *İkinci Yeni Savaşı*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Kaplan, Mehmet (1990), *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kolcu, Ali İhsan (2009), *Cumhuriyet Edebiyatı-I (Şiir)*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.
- Kolcu, Ali İhsan (2010), *Edebiyat Kuramları*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum.
- Korkmaz, Ramazan (2002), *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Ramazan (2009), *Yeni Türk Edebiyatı El kitabı* (Editör), Grafiker Yayınları, Ankara.

- Moran, Berna (1999), *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özcan, Tarık (2007), *Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Trajik Durum*, Manas Yayınları, Elazığ.
- Özkırımlı, Attila (1983), *Edebiyat İncelemeleri*, Cem Yayınları, İstanbul.
- Salman, Yurdanur (2004), *İmge Zor Yakalanır Bir Görselleştirme*, Kitap-lık (Aylık Edebiyat Dergisi), Sayı:74, İstanbul.
- Sarı, Ahmet (2008), *Psikanaliz ve Edebiyat*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Sartre, Jean-Paul (1985), *Varoluşçuluk*, (Çev. Asım Bezirci) Say Yayınları, İstanbul.
- Sartre, Jean-Paul (1981), "Varoluşçuluğun Savunulması", *Türk Dili Yazın Akımları Özel Sayısı*, Numara: 349, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2005), *Türkçe Sözlük*, TDK Yay.,Ankara.

